

De derde weg

Redactioneel

Jan Vermeersch
Redactielid en SEVI-stafmedewerker

De sociaal-democratische renaissance is een feit. Sociaal-democraten regeren in dertien van de vijftien landen van de Europese Unie. Merkwaaardig genoeg geeft dat feit echter geen aanleiding tot euforie in sociaal-democratische kringen. Meer zelfs, sommigen vinden het van slechte tactiek getuigen om met die macht te pronken. Er moeten goede redenen zijn voor zoveel voorzichtigheid en verdedigend spel. Eén reden is ongetwijfeld dat de harten van de moderne kiezers niet gemakkelijk kunnen worden veroverd. Velen hebben zich afgekeerd van de conservatieven en de liberalen, maar van een duurzame positieve keuze voor de sociaal-democratie kan niet worden gesproken. Een meer fundamentele reden is wellicht de onzekerheid die ook in de harten van de socialisten is gesloten. De verzorgingsstaat, het pronkstuk van de naoorlogse sociaal-democratie, staat onder druk. Het stelsel van uitkeringen en pensioenen zal moeten worden aangepast. Op de manier waarop men er zal in slagen die verzorgingsstaat te handhaven in de komende decennia, zullen sociaal-democraten worden aangekeken.

Met veel retoriek en mediaregie heeft één partij reeds een antwoord geserveerd: de Britse Labour Party. Haar opvattingen over de hervorming van de verzorgingsstaat kaderen in de zogenaamde 'derde weg'. Zij staan in grote lijnen opgeschreven in het gelijknamige pamflet van Tony Blair; al zal men daar meteen aan toevoegen dat de concrete *structuren* van de nieuwe *welfare state* na twee jaar Labour-bewind nog niet van de tekentafels zijn geraakt. Voor Blair is de verzorgingsstaat één van de grote verwezenlijkingen van deze eeuw. Alleen, wil men die ook over de drempel van de volgende eeuw tillen, dan zal het nodig zijn om haar een 'activerend' karakter te geven. Of anders nog: de manier waarop we

mensen helpen, moet veranderen. Dat wil zeggen: de overheid beperkt zich niet langer tot het (passief) verstrekken van uitkeringen (*benefits*), maar streeft ook naar een herverdeling van *skills and opportunities* door meer te investeren in openbare voorzieningen, in onderwijs en opleiding, in mogelijkheden om naar het arbeidsproces terug te keren (*social investment state*). Dat engagement van de overheid zal de burger moeten oppakken. Doet hij dat niet, dan zal hij of zij voor die passiviteit kunnen worden gesanctioneerd. Daar zit ook het verschil met de 'oude' verzorgingsstaat. Uitkeringen maken deel uit van een contract met de burger. Een en ander impliceert rechten en

Noem het Derde Weg of niet: er blijft behoefte bestaan aan een brede verzorgingsstaat.

plichten, zeg maar op de eerste plaats de plicht om (meer dan in het verleden) beschikbaar te zijn voor de arbeidsmarkt (*employability*). Dat zal een kleine culturele revolutie vergen. Maar die is dan ook gewild in de ogen van Blair.

Blair heeft voor deze mix van persoonlijke en sociale verantwoordelijkheid het verwijt gekregen dat hij wel heel diep in de liberale filosofie is gedoken. Ook dat is gewild. Zijn opvatting over de actieve verzorgingsstaat is onderdeel van een serie denkbeelden die hij als de 'derde weg' karakteriseert. De term is niet nieuw, zoals de oudere lezers van dit blad weten, en hij scheidt dan ook verwarring. Historisch gezien is de sociaal-democratie immers een derde weg tussen het socialisme (gekenmerkt door ondermeer collectief bezit van de produktiemiddelen en ruime staatscontrole) en het *laissez faire*-kapitalisme. Met name de Zweedse sociaal-democratie (in de jaren dertig) en de Duitse sociaal-democratie (in de jaren vijftig) werden met deze middenweg geassocieerd. In de jaren negentig is de derde weg echter wat anders. Volgens Blair is het een

middenweg tussen de 'verstaatste' sociaal-democratie (oud-links) en de neo-liberale economie (nieuw-rechts). Het is een concept dat ervan uitgaat dat sociaal-democratische en liberale opvattingen met elkaar verzoenbaar zijn; daarom dat ook Bill Clinton zich erop beroept en enige affiniteit met de sociale politiek van de Amerikaanse Democraten niet vreemd is aan New Labour.

Intussen is over de derde weg reeds heel wat inkt gevloeid. De discussie is vooral een Angelsaksische aangelegenheid, in de vorm van teksten, boeken, conferenties, websites en mediagebeurtenissen. Aan deze laatste hebben de *spin doctors* van New Labour zelf hun steentje bijgedragen, zij het niet altijd met een degelijke inhoudelijke voorbereiding. De continentale sociaal-democratische partijen hebben tot dusver vooral afstand gehouden van het Angelsaksische debat. Intern zijn wel campagnevatige conclusies getrokken. De succesvolle politieke communicatie van New Labour heeft navolging gevonden in zowat alle partijen, de SP inclusief. Over de grond van de zaak is het commentaar kariger. Geheel terecht is de derde weg gezien als een ontsnappingsroute uit het neo-liberalisme in het Verenigd Koninkrijk; het land van de Europese Unie met de grootste flexibiliteit op de arbeidsmarkt, het geringste sociaal overleg en de meeste sociale ongelijkheid. Het beleid van Blair is een verademing in vergelijking met dat van de Conservatieven. Het toont aan dat er binnen het kader van een strikt uitgavenbeleid voldoende mogelijkheden bestaan voor een betekenisvolle verschuiving (herverdeling) van de middelen naar onderwijs en gezondheidszorg. Of de 'derde weg' ook de ruimte schept waarbinnen *in de toekomst* sociaal-democratische politiek zal mogelijk blijven, is een ander debat.

Frank Vandenbroucke opent dit debat in dit blad. Zijn bijdrage, de tekst van een lezing voor een Brits-Amerikaans publiek, toont aan dat er meerdere manieren zijn om als een moderne sociaal-democraat door het leven te gaan. New Labour is niet het summum van sociaal-democratische moderniteit. Maar evenmin is het juist de opvattingen én de prak-

tijk van New Labour onbestudeerd van tafel te vegen. Per slot van rekening noteert men ook op het continent reeds geruime tijd denkoefeningen over *welfare reform* én experimenten met een actieve verzorgingsstaat (*employment-centered welfare reform*). Vandenbroucke pleit voor begrip voor de specificiteit en de complexiteit van de sociale problemen die New Labour het hoofd moet bieden. Hij vindt ook dat rechten en plichten (en meer eigen verantwoordelijkheid) deel uitmaken van een moderne sociaal-democratische definitie van gelijkwaardigheid; al ziet hij daar ook graag wat meer plichten voor de rijken bij vermeld. Hem is het echter vooral te doen om de beste voorwaarden te scheppen voor een Europese aanpak van de verdediging van het Europese sociale model. Dat kan alleen vanuit heldere opvattingen en juiste feiten. Terzake bespeurt Vandenbroucke twee zwakke pijlers in het bouwwerk van de 'derde weg'. Eén. New Labour suggereert dat *skills* de plaats kunnen innemen van *benefits*; dat nieuwe sociale investeringen traditionele sociale uitgaven vervangen, dat sociale zekerheid finaal minder gaat kosten. Of dat discours nu al dan niet om tactische redenen wordt gehouden (ten behoeve van de Britse middenklasse), doet in de ogen van Vandenbroucke niet terzake, het is simpelweg onjuist. Beide vormen van herverdeling zullen nodig blijven. We hebben (verder) behoefte aan een brede verzorgingsstaat. Dat ontkennen is de beste manier om een toekomstige sociaal-democratische agenda te hypothekeren. Twee. Vandenbroucke ziet belangrijke verschillen in benadering op het vlak van de macro-economische politiek. Inzake sociaal-economische coördinatie is er een schaalvergroting nodig om het vrije spel van de markt te sturen en corrigeren. Die schaalvergroting - Europeanisering - ontbreekt in de derde weg-retoriek over globalisering. Bovendien zorgt de extreem tactische en voorzichtige manier waarop New Labour over belastingcoördinatie discussieert voor grote problemen. Zonder vooruitgang op dat vlak is er geen substantiële vooruitgang mogelijk inzake een Europese sociaal-democratische agenda.